

درخواست مرمت ابنیه و حجاری‌های قدیم

محمدحسن خلیلی

مقدمه

در میان مجموعه متنوع و گوناگون منابع و مدارک تاریخی، اسناد همواره اهمیت ویژه‌ای دارند. در لابلاهای اسناد، خاصه اسناد موجود در مراکز مختلف اطلاعات و آگاهی‌های مفیدی برای افزایش معرفت‌های تاریخی وجود دارد. اهمیت اسناد در ارائه وسیع آگاهی‌های مربوط به هر موضوع و مساعدت چشمگیر آنها به مورخان، محققان و پژوهشگران برای انجام پژوهش‌های دقیق‌تر مبتنی بر اطلاعات اصلی باعث شده است تا در دهه‌های اخیر، مراکز آرشیوی گوناگون یکی از وظایف خود را انتشار اسناد قرار داده و کوشش کنند تا از آن طریق، به تعمیق پژوهش‌های تاریخی یاری رسانند. مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی نیز با عنایت به اهمیت اسناد در تحقیقات تاریخی و به قصد مساعدت برای ایضاح و تدقیق پژوهش‌های گوناگون، از مدتی پیش انتشار اسناد موجود در آرشیو خود را وجهه همت قرار داده است. امید است این اقدام بتواند گامی در جهت گسترش پژوهش‌های تاریخی و آماده شده زمینه‌های مطلوب‌تر برای تحقیقات عمیق در باب موضوعات گوناگون تاریخ معاصر ایران فراهم سازد.

شرح اسناد

اسنادی که در مقاله حاضر ارائه می‌شود، شرح نامه شخصی به نام هادی برخوردار، حاوی درخواست او جهت مرمت ابنیه و حجاری‌های قدیمی به مجلس شورای ملی و جواب‌هایی است که در اقدام به درخواست وی داده شده است.

برخورداری در نامه خود به نکات ارزشمندی اشاره دارد:

اولاً اینکه به آثار و ابنیه قدیم که از افتخارات ایران است، توجه چندانی نمی‌شود و این آثار رو به خرابی و انهدام است. نکته دوم آنکه به عملکرد برخی افراد سودجو در داخل و خارج کشور در فرستادن آثار ملی به خارج از کشور جهت تأمین منافع خود اشاره دارد. نکات مذکور نگرانی برخوردار، نگارنده نامه را برانگیخته و وی را بر آن داشته که تا نامه‌ای به مجلس شورای ملی نوشته و از وکلای ملت درخواست نماید به این یادگارهای ملی توجه بیشتری نشان داده شود به گونه‌ای که از نابودی آنها جلوگیری شود.

اسنادی که در خصوص این موضوع ارائه شده، در مقاله به ترتیب تاریخ نامه‌ها قرار گرفته اند که روال و سیری را نشان می‌دهد که نامه هادی برخوردار برای دریافت پاسخ طی کرده است:

مجلس شورای ملی درخواست وی را به وزارت فلاحات تجارت و فواید عامه ارجاع داده، اما وزارت مذکور به مجلس شورای ملی متذکر شد که طبق قانون، حفظ و حراست آثار قدیمه بر عهده وزارت معارف می‌باشد؛ بنابراین مجلس نامه دیگری به وزارت معارف داد و ضمن طرح موضوع، جواب آن وزارتخانه را در خصوص آن موضوع خواستار شد. در نهایت وزارت معارف رؤسای معارف ایلات و ولایات را موظف نمود فهرست آثار و ابنیه قدیمی که در حوزه مأموریتشان وجود دارد را همراه با نظر و پیشنهاد خود در مورد چگونگی حفظ آنها ارسال دارند تا قانون لازم در این خصوص توسط مجلس تصویب شود.

نکته قابل ذکر آن که در آخرین سند، وزارت معارف ضمن رسیدگی به موضوع، متذکر می‌گردد که حفظ و حراست ابنیه بر عهده وزارت فواید عامه است. وظیفه‌ای که وزارت فواید در نامه خود در شمار وظایف وزارت معارف قرار داده بود. این نکته و اینکه چند ماه طول می‌کشید تا نامه پاسخ مناسبی دریافت کند، نشان از آشفتگی ادارات دارد و اینکه وظیفه حفاظت از ابنیه تاریخی تعریف درستی در وزارتخانه‌های مذکور نیافته بود.

لازم به ذکر است که این مجموعه اسناد مربوط به دوره چهارم بوده که در کارتن ۲۵ و پوشه ۴۴، در کتابخانه مجلس نگهداری می‌شوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

[سند شماره ۱]

نمره ۲۴۲۴

۱۳۰۱/۹/۲۰

ساحت مقدس مجلس شورای ملی شهیدالله ارکانه

چون یکی از باقی مانده آثار افتخارات ملی ما ایرانیان، ابنیه قدیم مخروبه و مخصوصاً رواقهای حجاری شده در اطراف مملکت است و نظر باینکه به ملاحظه عدم مواظبت و لاقیدی عمومی روز بروز این قبیل ابنیه قدیم، ذیقیمت و بانهدام است بلکه بعضی دزدان داخلی و برخی بازار آشفته جویان خارجی متصل در خرابی عمارات و حجاریهای قدیمی کوشیده و قطعات سنگ و آجر آنها را بوسایل مختلفه به بازار موزه‌های خارجه حمل می‌نماید، لذا در عهده و کلای محترم ملت است که اولاً برای ترمیم کلیه ابنیه قدیمه و رواقهای حجاری تصمیمی اتخاذ و ثانیاً طریقه جهت محافظت و نگاهداری ابنیه مزبور و بناهای سنگی پیش‌بینی و عملی فرمایند که شاید در پرتو جدیت و اقدامات و کلای محترم این مختصر باقی مانده یادگارهای ملی بطور آبرومندی باقی مانده روح اسلاف شادروان اعقاب خرسند گردیده و این آثاری که باعث افتخار ملی است، منهدم و نابود نگردد.

[امضاء]

در اطاق تنفس گذاشته شود و سوادی هم بوزارت فواید عامه فرستاده شود که در این امر اقدام مقتضی

بنمایند. ۲ [۱] ۱۳۰

یعقوب الموسوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱۲۴۴
 حاجت تقدس شریفی از ایران که کرده
 کجایم که از بی اندازه آثار و عمارات بنا با ایرانیان این قریه کرده و بعضی بنا
 حجاری در اطراف محکمت نظر بکه بعد کلمه عدم طریقت ایدیه می باشد
 در قریه ابنیه قدیمه نیست از آنکه نام است بلکه بعضی در آن داخل و بعضی
 بنا را آشفته چون حجاری تصنیف در عمارت و حجاری قدیمی که شده و
 سنگ و آجر آنها را در زمین شسته به بارند و در کنار عمارت قدیمه
 در جمله کجا محرم است که اولاً بنا را تعمیر کنیم و در قریه
 حجاری تصنیف امثال را تا طریقه جهت حفاظت و نگهداری این بنا
 سنگا پس بر این زمینه که شاید در هر جهت و قرابت بودی
 این کتبه را به کما در این عمارت قدیمه
 بنا در آن عمارت و پسندیده و این را از آنکه نیست
 تا آنکه تمام بنا را در کما

در احوال تصنیف از آنکه کما و اولاد
 امیر زار است از آنکه کما
 کما در این از آنکه تصنیف کما
 کما در این از آنکه تصنیف کما
 کما در این از آنکه تصنیف کما

پیام بهارستان / ۲۰، س. ۲، ش. ۶ / زمستان ۱۳۸۸

[سند شماره ۲]

[نشان تاج و شیر و خورشید]

مجلس شورای ملی، بتاریخ ۲۷ قوس ۱۳۰۱، نمره ثبت ۱۴۵۰۲

عنوان کاغذ: وزارت جلیله فلاحت تجارت و فواید عامه

بامضاهای برخوردار راجع به ابنیه و حجاریهای قدیمه مشروحه رسیده سواد آن برای اطلاع آن وزارتخانه
لفاً ارسال میشود.

[امضاء]

بعد از ارسال صادره واسطه مربوطه را مطابق دستور کمیسیون محترم عرایض در اطاق تنفس بگذارند
محتوی دو مراسله امضایی و تجدید شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اسم نویسنده و تاریخ نویسی: ۱۳۰۱	 مجلس شورای ملی	نمبره کتاب ثبت: ۱۴۰۲
اسم بانک نویس کننده و تاریخ: محمد حسن خلیلی		کارتن: ۱۲
تاریخ امضای بانک نویس: _____	اداره: _____	نمبره های قبلا: عدده ضمانت: ۱۲
تاریخ ارسال: ۱۳۰۱		
قیود مهمه: _____		
عنوان کاغذ: _____		
عنوان پاکت: _____		
در صورت حکم مهرت است برت در فرجه		

بعضاً ریاضیه در جردله راجع به بنیه و حجاری‌های قدیم شروع شده و برداره

برای اطلاع انور دانش تهرانی در تاریخ ۱۳۰۱

(Handwritten signature)

میرزا دراصل مهاجره دانشمند و بنیان‌گذار مدرسه علمیه در تبریز است
 در ۱۳۰۱ مقرر شد که بنده در تبریز
 ارتال جامع علوم انسانی
 آذربایجان

[سند شماره ۳]

عریض
۱۳۰۱/۱۰/۴

[نشان تاج و شیر و خورشید]
وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه
مورخه ۲ جدی ۱۳۰۱
نمره ۶۲۷۱

مجلس مقدس شورای ملی شیدالله ارکانه

مرقومه محترمه نمره ۱۴۵۰۲ متضمن سواد مشروحه (هادی برخوردار) راجع بابنییه و حجاری‌های قدیمه، شرف وصول بخشید. اطلاعات زحمت‌افزا میشود که بر طبق قانونی که برای وزارت جلیله معارف از مجلس شورای ملی گذشته است حفظ و حراست آثار قدیمه در عهده آنوزارت‌خانه میباشد. لهذا مقتضی است مقرر فرمایند در اینباب بوزارت جلیله معارف رجوع شود.

بوزارت فوائد عامه نوشته شود مقتضی بود نظر بمسئولیت مشترکه وزراء (اگر باشد) چون این موضوع خاص منافع دولت و حفظ ابنیه دولت بود خود آن وزارتخانه بوزارت معارف ارسال و اقدام می‌نمودید و بوزارت معارف فرستاده و اقدام سریع آن وزارتخانه را بخواهند.

۲۸ حوت ۱۳۰۱
یعقوب الموسوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مورخه شهر ۲ برج صفر ۱۳۰۱
ضمیمه

وزارت فلاحت و تجارت و فواید عامه

اداره
دایره
شماره ۴۷۱

معلم
شماره ۱۰۱

مهر تقدیم گردید در تاریخ ۱۳۰۱

رقوم شماره ۱۴۵۰۲ تصحیح شده (مهر بخورد) ربع بنه

دو چهار برار رقمه شرف و صد عتبه طلعه و حجت قرینه طوق

قانونه در برابر در دست طلعه ماریف در مهر گردید

مخفف در دست رقمه در عهد انور در خانه شماره ۱۳۰۱

تصرفات در بنای در دست طلعه ماریف

عوارض فراغه عامه نوشته شده مقتضی بود
فقط عتبه شریفه مشترکه از زمام (الکلیه)
چون آن موقوفه خاص بنای حلاله و حفظ بنای
مهر گشت بر در حردان در زاری نام وزارت
اربابی و اقدام مرمت و در وزارت معارف
و اقدام مرمت این زاری نام را بجا اینست معارف

۱۲
۱۱
۱۰

[سند شماره ۴]

[نشان تاج و شیر و خورشید]

مجلس شورای ملی، تاریخ ۱۶ برج جدی، ۱۳۰۱، نمره ثبت ۱۴۹۹

عنوان کاغذ: وزارت جلیله معارف و اوقاف

چندی قبل مشروحاً از مشهد بامضاء (هادی برخوردار) راجع بابنیه دولتی و حجاریهای قدیمه به مجلس شورای ملی رسیده بود. مراتب بوزارت فوائد عامه مراجعه و جوابی از آنوزارتخانه نرسیده، سواد مشروحه واصله و جواب بوزارت فوائد عامه لفاً ارسال میشود. تا بر طبق مقررات قانونی اقدام لازم دراینباب نموده [امضاء]

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اسم نویسنده و تاریخ نگارش ۱۳۰۸	 مجلس شورای عالی اداره داترد	نمبره کتاب ثبت
اسم پاك نویس كنفده و تاریخ نگارش		كارتن
تاریخ امضای پاك نویس		نمبره های قبل

تاریخ ارسال ۱۳۰۸

قیود مهمه : لف چه مرأسله بکوسط کة
 عنوان کاغذ: قصد و عنوان پاکت

فدرت علی بن رفه رازده

خبر قبر سردم در زنده بلفا (در بزرگوار) روح با جیه و صبر بسیار فرمایم که همگی همسر و اولاد است
 در جواب در زنده بلفا (در بزرگوار) روح با جیه و صبر بسیار فرمایم که همگی همسر و اولاد است
 در جواب در زنده بلفا (در بزرگوار) روح با جیه و صبر بسیار فرمایم که همگی همسر و اولاد است
 در جواب در زنده بلفا (در بزرگوار) روح با جیه و صبر بسیار فرمایم که همگی همسر و اولاد است
 در جواب در زنده بلفا (در بزرگوار) روح با جیه و صبر بسیار فرمایم که همگی همسر و اولاد است

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

[سند شماره ۵]

تاریخ ۲۸ برج دلو ایتیل ۱۳۰۱

نمره ۱۴۷۲

[نشان تاج و شیر و خورشید]

وزارت معارف و اوقاف، و صنایع مستظرفه،

اداره معارف

دایره مراسلات

مقام منبع ریاست مجلس شورای ملی دامت شوکته

مرقومه محترمه نمره (۱۴۹۹۰) بضمیمه سواد عرضحال هادی برخوردار راجع بابنیه دولتی و حجاریهای قدیمه عز وصول داد متحدالمالی بعموم روسای معارف ایالات و ولایات صادر شد که آنچه آثار و ابنیه قدیمه در حدود قلمرو حوزه مأموریت خودشان وجود دارد، صورت برداشته بضمیمه نظریه خود راجع بحفظ و آبادی آنها ارسال دارند تا پیشنهادی برای آبادی و حفظ آن آثار تهیه و تقدیم مجلس مقدس شورای ملی تا هر نوع تصویب گردد، از همان قرار رفتار شود ولی ابنیه دولتی که ابنیه حفظ و حراست آنها نیز فوق‌العاده لازم است بعهده وزارت فوائد عامه است.

[مهر و امضاء]

ضبط شود

پنجم حوت ۱۳۰۱

یعقوب الموسوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تاریخ ۲۸-رج ۱۳۸۱

شماره ۷۳۷۴

وزارت معارف و اوقاف
و صنایع مستظرفه

مقامینت ربا بمسرتی تا در...

اداره معارف
دایره معارف

مردم محترم...
قریباً در حدود...
درج کتبی...
مجموعه...
که در...

۱۷۱۴۰
(۴)
۳۷۴۴

۱۲-۴۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تیمال جلیق حفظه کفایم...